

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІСОТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ

(повне найменування вищого навчального закладу)

Інститут бізнесу, менеджменту та маркетингу

(повне найменування інституту, назва факультету (відділення))

Кафедра екології

(повна назва кафедри (предметної, циклової комісії))

УДК 630*89(075.8)

Пояснювальна записка

до дипломної роботи

бакалавр

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему: Визначення запасів недеревної сировини в лісових угіддях НПП
«Бойківщина»

Виконав: студент III курсу, групи ЕКСз-31

напряму підготовки (спеціальності)

101 – Екологія

(шифр і назва напряму підготовки, спеціальності)

Будз Микола Степанович

(прізвище та ініціали)

Керівник: доцент, к.с.-г.н. Лук'янчук Н. Г.

(прізвище та ініціали)

Рецензент: доцент, к.с.-г.н. Шукель І. В.

(прізвище та ініціали)

Львів – 2024 рік

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІСОТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ

(повне найменування вищого навчального закладу)

Інститут екологічної економіки і менеджменту

Кафедра екології

Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр

Напрямок підготовки 10 – Природничі науки
(шифр і назва)

Спеціальність 101 – Екологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри екології
д.с.-г.н., професор Копій Л.І.
« 15 » 12 2024 року

З А В Д А Н Н Я НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Будзу Миколі Степановичу

1. Тема роботи «Визначення запасів недеревної сировини в лісових угіддях НПП «Бойківщина»»

керівник роботи: к.с.-г.н., доцент Лук'янчук Неля Георгіївна
затверджені наказом університету від 12.11.24 р., № С-875

2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи «15» грудня 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи: 1. Довідкова та спеціальна література; 2. Матеріали польових досліджень.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (розділи, які потрібно розробити): Вступ; 1. Літературний огляд за темою дипломної бакалаврської роботи; 2. Природно-кліматичні умови району дослідження; 3. Загальна характеристика господарства НПП; 4. Визначення запасу доступних природних недеревних ресурсів у Національному природному парку; 5. Висновки; 6. Список використаних джерел.

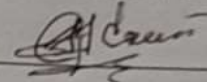
5. Перелік графічного матеріалу схеми, рисунки, графіки, діаграми за темою та об'єктом дослідження, презентація у PowerPoint

6. Дата видачі завдання: « 18 » « 08 » 2024 р.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІСОТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
(ІМЕНІ ПАВЛА ПЛАТОНОВИЧА ШУБКИ ПАРКІВСЬКОГО РАЙОНУ)

Інститут екологічної економіки і менеджменту
Кафедра екології
Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр
Напрямок підготовки 10 – Природничі науки
(номер і назва)
Спеціальність 101 – Екологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри екології
д.с.-г.н., професор Копій Л.Л.
« 15 » 12 2024 року

**ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Будзу Миколі Степановичу

1. Тема роботи «Визначення запасів недеревної сировини в лісових угіддях НПП «Бойківщина»»

- керівник роботи: к.с.-г.н., доцент Лук'янчук Неля Георгіївна
затверджені наказом університету від 12.11.24 р., № С-875
2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи «15» грудня 2024 р.
3. Вихідні дані до роботи: 1. Довідкова та спеціальна література; 2. Матеріали польових досліджень.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (розділи, які потрібно розробити): Вступ; 1. Літературний огляд за темою дипломної бакалаврської роботи; 2. Природно-кліматичні умови району дослідження; 3. Загальна характеристика господарства НПП; 4. Визначення запасу доступних природних недеревних ресурсів у Національному природному парку; 5. Висновки; 6. Список використаних джерел.
5. Перелік графічного матеріалу схеми, рисунки, графіки, діаграми за темою та об'єктом дослідження, презентація у PowerPoint
6. Дата видачі завдання: « 18 » « 08 » 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	РОЗДІЛ I. Літературний огляд за темою дипломної бакалаврської роботи	<u>18.08.2024</u> - <u>06.09.2024</u>	«виконано»
2	Розділ II. Природно-кліматичні умови району дослідження	<u>07.09.2024</u> <u>16.09.2024</u>	«виконано»
3	РОЗДІЛ III. Загальна характеристика господарства НПП «Бойківщина»	<u>17.09.2024</u> - <u>23.09.2024</u>	«виконано»
4	РОЗДІЛ IV. Визначення запасу доступних природних недеревних ресурсів у Національному природному парку	<u>24.09.2024</u> - <u>06.10.2024</u>	«виконано»
5	Формулювання висновків	<u>07.10.2024</u> - <u>06.11.2024</u>	«виконано»
6	Оформлення пояснювальної записки до бакалаврської роботи	<u>06.12.2024</u> - <u>15.12.2024</u>	«виконано»

Студент _____ Будз М.С.
(підпис)

Керівник роботи _____ Лук'янчук Н.Г.
(підпис)

УДК 630*89(075.8)

Будз, М. С. Визначення запасів недеревної сировини в лісових угіддях НПП «Бойківщина» : кваліфікаційна робота бакалавра: 101 – Екологія / Микола Степанович Будз; наук. керівник: Неля Георгіївна Лук'янчук; НЛТУ України. – Львів, 2024. – 55 с.

Табл. 4, рис. 4, бібліогр. 68 назви

АНОТАЦІЯ

Представлено літературний огляд джерел недеревної продукції лісу, а також законодавчі умови отримання недеревної продукції у природних національних парках.

Описано природно-кліматичні умови НПП «Бойківщина». Вивчено лісові насадження на території НПП. Описано лучно-трав'яні угруповання району та макроміцети Українських Карпат. Досліджено наявність деяких видів лікарських, кормових, медоносних рослин. Здійснено розрахунок запасів ягід і грибів.

Ключові слова: Національний природний парк, недеревна продукція, лісові землі, використання лісових ресурсів

UDC 630*89(075.8)

Budz, M. S. «Determination of reserves of non-timber raw materials in forest lands of NNP "Boikivshchyna"»: qualification bachelor thesis degree: 101 Ecology/ **Mykola Stepanovych Budz**; of science Director: Nelya Georgiivna Lukyanchuk; Ukrainian National Forestry University. – Lviv, 2024. – 55 p.

Table 4, fig. 4, bibliogr. 68 names

ABSTRACT

A literature review of the sources of non-timber forest products is presented, as well as the legal conditions for obtaining non-timber products in natural national parks.

The natural and climatic conditions of the "Boikivshchyna" NNP are described. The forest plantations on the territory of the NPP, the types of forest vegetation conditions and the types of forest in which plant raw materials are harvested were studied.

Descriptions of raw materials have been compiled. Stocks of medicinal plants, fodder herbaceous plants of forest hayfields and pastures, honey plants, fruits of berry plants were analyzed.

Key words: National Natural Park, non-wood products, forest land, use of forest resources

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ I. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ ЩОДО ТЕМИ БАКАЛАВРСЬКОЇ РОБОТИ.....	7
1.1. Загальні відомості про недеревну продукцію лісу.....	7
1.2. Умови заготівлі недеревної продукції лісу в Національних природних парках.....	9
РОЗДІЛ II. ПРИРОДНО-КЛІМАТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РАЙОНУ ДОСЛІДЖЕННЯ	17
2.1. Загальна характеристика розміщення Парку.....	17
2.2. Геологічна характеристика району розміщення Парку	18
2.3. Водойми на території Парку	20
2.4. Кліматичні особливості району.....	21
2.5. Рослинний і тваринний світ Парку	22
2.6. Рекреаційна діяльність Парку.....	24
РОЗДІЛ III. ХАРАКТЕРИСТИКА ГОСПОДАРСТВА.....	26
3.1. Історія створення Парку	26
3.2. Структура та функціональне зонування Парку.....	27
3.3. Характеристика лісових насаджень.....	34
3.4. Лучно-трав'яні угруповання району	36
3.5. Макроміцети Українських Карпат.....	37
РОЗДІЛ IV. ВИЗНАЧЕННЯ ЗАПАСУ ДОСТУПНИХ ПРИРОДНИХ НЕДЕ- РЕВНИХ РЕСУРСІВ У НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРИРОДНОМУ ПАРКУ	41
4.1. Характеристика кормових ресурсів.....	41
4.2. Визначення запасів недеревної сировини.....	42
ВИСНОВКИ	46
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА.....	48
ДОДАТКИ.....	55

ВСТУП

У Передкарпатті зосереджена значна частина лісового фонду України, що традиційно постачає населення значною кількістю дарів лісу. Якщо в умовах рівнинної частини Львівської області територія зазнала значного антропогенного впливу, і тут не залишилось фрагментів лісів і біоценозів природного походження, то Турківщина, завдяки своєрідній геологічній структурі і складнощами у промисловій експлуатації лісів на окремих територіях, зберегла чимало незайманих зон, де збереглися представники рослинного і тваринного світу у звичних для них умовах [54]. Місцеве населення традиційно використовує в їжу продукти лісу (гриби і ягоди) протягом року, випасає велику рогату худобу на лісових пасовищах і заготовляє сіно безпосередньо на цих сіножатях та у лісах.

Національний природний парк «Бойківщина» є нещодавньо створений, у квітні 2019 року на території Турківського району Львівської області. Загальна площа – 12 240 га, яка має виключно землі лісового фонду. Парк віднесено до сфери управління Державної агенції лісових ресурсів України. І, окрім збереження цінних природних комплексів, головними завданнями Парку є створення умов для різних видів рекреаційної діяльності з додержанням режиму охорони заповідних комплексів та об'єктів. Рекреаційна діяльність на території національного природного парку «Бойківщина» здійснюється відповідно до Положення про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України, затвердженого наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища від 22.06.2009 № 330, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22.07.2009 за № 679/16695.

Парк адміністративно поділений на 4 лісництва: Либохорівське, Міжгірське, Сянківське та Яблунське. У їх межах виділено зони: заповідну, господарську та зону регульованої рекреації.

Згідно проведених оцінок, рекреаційний потенціал території Парку може забезпечувати потреби туристів і рекреантів екологічно чистими продуктами домашнього виробництва, бальнеологічними та рекреаційними ресурсами,

відвідуванням об'єктів історико-культурної спадщини західної Бойківщини [16]. При цьому слід поєднати розвиток екологічного туризму та економічного зростання місцевих громад за рахунок налагодження комунікації та взаємовигідного співробітництва. Проживання на території національного природного парку дає нові можливості, а не заборону чи обмеження природокористування.

Об'єкт дослідження лісові екосистеми у НПП «Бойківщина».

Предмет дослідження – недеревна продукція лісу.

Завданням дипломної роботи було визначити запаси недеревної сировини НПП «Бойківщина». Відповідно до вказаної мети поставлено такі завдання:

- подати літературний огляд за темою дипломної бакалаврської роботи;
- описати природно-кліматичні умови району дослідження;
- дати загальну характеристику господарства НПП;
- дати характеристику лісових насаджень Парку;
- описати лучно-трав'яні угруповання району;
- описати макроміцети Українських Карпат;
- дослідити наявність деяких видів лікарських, кормових, медоносних рослин;
- здійснити розрахунок запасів ягід і грибів.

В основу досліджень покладені методи порівняльної екології, загальноприйнятні методики лісознавства, лісівництва та геоботаніки лісу.

РОЗДІЛ I

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ ЩОДО ТЕМИ БАКАЛАВРСЬКОЇ РОБОТИ

1.1. Загальні відомості про недеревну продукцію лісу

Згідно Лісового кодексу України – лісовими ресурсами є деревні, технічні, лікарські та інші продукти лісу, що використовуються для задоволення потреб населення і виробництва та відтворюються у процесі формування лісових природних комплексів [4].

До недеревної продукції лісів належать: дикорослі плоди, ягоди, гриби, горіхи, лікарські рослини, лікарсько-технічна сировина, живиця, пні, луб та кора, деревна зелень, деревні соки, очерет, лісова підстилка тощо [42].

Територія України поділена на ботаніко-географічні зони – Полісся, Лісостеп, Степ, гірські системи Карпат і Криму. Флористичний склад окремих регіонів України нерівномірний. Так, за даними І. М. Григора та ін. (2000), у флорі Полісся присутні близько 2000 видів, з яких 1403 є представниками природної флори. Флора правобережного Лісостепу налічує близько 1700 видів, з яких 20 є ендеміками, а лівобережного Лісостепу – 1600 видів, з яких ендемічними є два. У флорі Степу нараховують більше 1800 видів, багато з яких є рідкісними, зникаючими, реліктовими та ендемічними. Флора Українських Карпат налічує більше 2100 видів, серед яких 833 є високогірними.

На основі вивчення наукової літератури [2, 4, 5, 7, 8], картографічних та лісовпорядкувальних матеріалів, опитування населення, обстеження лісових площ встановлено кількість лікарських, технічних та харчових рослин за життєвими формами (трави, напівкущі, кущі, дерева) в розрізі лісорослинних районів України (табл. 1 ДОДАТКУ).

Як видно із цифрових даних таблиці, в лісах України зростає 1315 видів лікарсько-технічних та харчових рослин. Серед них: трав'яних – 1025 видів (7,9 %), напівкущів – 31 (2,4 %), кущів – 137 (10,4), дерев – 122 (9,3 %).

Найбільше повсюдно розповсюджених рослин (ростуть у всіх ботаніко-географічних зонах України) – 575 (43,7 %), у Лісостепу зростає – 265 видів (20,2 %), на Поліссі – 164 видів (12,5 %), у Криму – 150 видів (11,4 %), у Степу

– 100 видів (7,6 %) і найменше у Карпатах і Передкарпатті – 61 види (4,6 %) та лісових районах – 54 види (4,1 %).

Із рослин, наведених у таблиці, можна заготовити 2312 різних видів рослинної сировини (табл. 2 ДОДАТКУ). Як видно із даних табл. 2, на території України з метою використання як лікарські, технічні чи харчові рослини можна заготовляти 645 (27,9 %) видів трав, 350 (15,1 %) – листя, 191 (8,3 %) – квітів (суцвіть), 556 (24,0 %) – коренів та кореневищ, 316 (13,7 %) – плодів і насіння, 43 (1,8) – бруньок, 85 (3,7 %) – кори, 43 (1,9 %) – соку, 23 (10%) – пагонів, 60 (2,6 %) – всю рослину. Крім того, найбільшу кількість рослинної сировини (885 видів) можна заготовити із рослин 192 повсюдно розповсюджених. Значну частину видів рослинної сировини (440 видів) можна заготовити у Лісостепу, потім у Криму (221 вид) та Карпатах і Передкарпатті (269 видів). Умови місцезростання дикорослих лікарсько-технічних та харчових рослин суттєво впливають на їх диференціацію на особини різної життєздатності, урожайність яких значно відрізняється. Серед лісівничо-таксаційних факторів, які впливають на урожайність лікарсько-технічних та харчових рослин, в першу чергу, необхідно виділити тип лісорослинних умов, повноту деревостану, а також морфометричні показники вегетативних і генеративних органів рослини. Знання природних потреб і відношення дикорослих лікарськотехнічних та харчових рослин до умов місцезростання дає можливість цілеспрямовано втручатися в процеси росту і розвитку рослин, повніше використовувати природні властивості рослин для підвищення їх продуктивності. Розподіл рослинної сировини за типами лісорослинних умов наведено в табл. 3 ДОДАТКУ.

Найбіднішими на рослинну сировину є бори. В цих умовах можна заготовити лише 44 види рослинної сировини (чи 6,4 % від загальної кількості), зокрема, найбільше плодів. Багатшими на дикорослу рослинну сировину є субори (146 видів чи 21,3 %). У цих умовах найбільше представлена сировина трав'янистих рослин. Найбільшою різноманітністю дикорослої рослинної сировини представлені сугрудки – 74 види (240 %). Приблизно в рівній кількості в цих умовах можна заготовити траву, листя та плоди дикорослих

рослин. В грудях кількість рослинної сировини дещо менша – 222 видів (32,3 %), серед яких широко представлені плоди, листя, трава та квіти. Найширший асортимент рослинної сировини не випадково представлений в сугрудках, оскільки в цих умовах ростуть оліготрофи, мезотрофи та мегатрофи. Проте суттєві відмінності за видами рослинної сировини спостерігаємо за природними зонами України. Отже, використання лікарських, технічних та харчових рослин України дає можливість значно підвищити продуктивність лісів, збільшити віддачу кожного гектару лісової площі, задовольнити потребу промисловості в сировині, а населення – в продуктах харчування.

1.2. Умови заготівлі недеревної продукції лісу в Національних природних парках

Згідно із Законом України «Про природно-заповідний фонд України», національні природні парки є природоохоронними, рекреаційними, культурно-освітніми, науково-дослідними установами загальнодержавного значення, що створюються з метою збереження, відтворення і ефективного використання природних комплексів та об'єктів, які мають особливу природоохоронну, оздоровчу, історико-культурну, наукову, освітню та естетичну цінність.

На національні природні парки покладається виконання таких основних завдань:

- ✓ збереження цінних природних та історико-культурних комплексів і об'єктів;
- ✓ створення умов для організованого туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних природних комплексів та об'єктів;
- ✓ проведення наукових досліджень природних комплексів та їх змін в умовах рекреаційного використання, розробка наукових рекомендацій з питань охорони навколишнього природного середовища та ефективного використання природних ресурсів;
- ✓ проведення екологічної освітньо-виховної роботи.

На відміну від заповідників та природних резервів, де заборонена майже будь-яка діяльність людини, однією з головних цілей створення національних парків є відпочинок. Саме тому вони дозволяють відвідування туристів та перебування на своїй території за певними умовами.

Кожен національний природний парк умовно розподілено на 4 функціональні зони:

- Заповідна зона – територія дикої природи, призначена для охорони та відновлення найбільш цінних видів флори і фауни.
- Зона регульованої рекреації – природна ділянка, що включає екологічні стежки та зелені маршрути. Сюди туристи можуть прийти на оглядову екскурсію.
- Зона стаціонарної рекреації – територія, призначена для розміщення відвідувачів. Тут зводять готелі, мотелі, кемпінги та інші об'єкти обслуговування.
- Господарська зона – ділянка, в межах якої проводиться господарська діяльність, спрямована на виконання покладених на парк завдань. Тут знаходяться населені пункти, об'єкти комунального призначення, а також землі інших землевласників та землекористувачів, включені до складу парку.

Господарство має використовувати послуги в межах одиниці господарювання, як правило, на рівні або нижче рівня, що може постійно підтримуватися (т.з. рівень невиснажливості).

Спеціальне використання лісових ресурсів при здійсненні побічних лісових користувань та заготівлі другорядних лісових матеріалів – це діяльність, пов'язана із збиранням, купівлею (у тому числі у населення), транспортуванням, зберіганням та реалізацією юридичними та фізичними особами – суб'єктами підприємницької діяльності дикорослих плодів, ягід, грибів, горіхів, лікарських рослин та іншого.

Особливість правового режиму земель природно-заповідного фонду полягає в: забороні здійснення на землях природно-заповідного фонду будь-якої діяльності, що суперечить цільовому призначенню або може негативно

впливати на стан об'єктів природно-заповідного фонду; у більшості випадків земельні ділянки вилучаються із господарського використання, або така діяльність суворо обмежується (ст.ст. 7,9 та ін ЗУ "Про природно-заповідний фонд України"). Здійснюється внутрішнє функціональне зонування земельних ділянок, коли для кожної із зон встановлюється диференційований режим використання, охорони і відтворення. До прикладу, відповідно до ст. 18 Закону України "Про природно-заповідний фонд України" територія Національного природного парку поділяється на заповідну зону, буферну зону та зону антропогенних ландшафтів. Зонування здійснюється відповідно до положень про конкретні об'єкти природно-заповідного фонду. Законодавство допускає додаткові види використання земель природно-заповідного фонду: для заготівлі деревини, лікарських та інших цінних рослин, їх плодів, сіна, випасання худоби, мисливства, рибальства та інші види використання, однак усі види використання можуть здійснюватися лише за умови, що така діяльність не суперечить цільовому призначенню територій та об'єктів природно-заповідного фонду та встановленому для них правовому режиму.

Порядок та умови використання недеревних лісових ресурсів встановлюються на підставі ст. 15, 38, 40, Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», ст. 18, 67, 72-74, 77 Лісового кодексу України, п.2 Постанови Кабінету Міністрів України від 20.01 97 р. №44 «Про затвердження такс на деревину лісових порід, що відпускається на пні, і на живицю», п.6 Постанови Кабінету Міністрів України від 06.07.98 р. №1012, «Про затвердження Порядку справляння збору за спеціальне використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду».

Спеціальне використання лісових ресурсів при здійсненні побічних лісових користувань, заготівлі другорядних лісових матеріалів та користуванні лісовими ділянками юридичними і фізичними особами проводиться згідно із затвердженим Порядком. Збір, заготівля (у тому числі закупівля у населення) лісових ресурсів проводиться лише в межах обсягів, вказаних у наданих постійними лісокористувачами дозволах на спеціальне використання лісових ресурсів.

Плата за довгострокове тимчасове користування землями лісового фонду здійснюється у відповідності до Методики розрахунку розміру щорічної плати за довгострокове тимчасове користування землями лісового фонду. Збір за спеціальне використання лісових ресурсів зараховується в розмірі 100 відсотків до місцевих бюджетів за місцем адміністративного розташування ділянок лісового фонду в порядку, визначеному чинним законодавством. Органами місцевого самоврядування передбачено у видатковій частині бюджету спрямування 50 % коштів, що надходять за спеціальне використання лісових ресурсів місцевого значення, протягом одного місяця з дня їх сплати, лісогосподарським підприємствам на фінансування Програми «Розвитку лісового господарства до 2025 р.» для виконання робіт з лісорозведення та відтворення лісів, проведення лісогосподарських заходів і утримання лісів в належному санітарному стані.

Збір, заготівля (у тому числі закупівля у населення) з метою подальшого продажу дикорослих плодів, ягід, горіхів, грибів, лікарсько-технічної сировини та іншого або продуктів їх переробки в порядку спеціального використання проводиться на основі лімітів, затверджених органом виконавчої влади, та дозволів (лісових квитків), виданих постійними лісокористувачами або власниками лісів області.

Територіальний орган центрального органу виконавчої влади з питань лісового господарства на основі матеріалів лісовпорядкування та інших матеріалів приймає обґрунтоване рішення щодо обсягів можливої заготівлі лісових ресурсів при здійсненні побічних лісових користувань та заготівлі другорядних лісових матеріалів на території області, погоджує з територіальним органом центрального органу виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища та до 1 березня щорічно подає в орган виконавчої влади проект рішення про затвердження лімітів на спеціальне використання лісових ресурсів при здійсненні побічних лісових користувань та заготівлі другорядних лісових матеріалів на території області на поточний рік.

Суб'єкт підприємницької діяльності (далі - СПД) щорічно до 1 лютого подає в територіальний орган центрального органу виконавчої влади з питань лісового господарства замовлення для виділення лімітів на спеціальне використання лісових ресурсів при здійсненні побічних лісових користувань та заготівлі другорядних лісових матеріалів на поточний рік.

Територіальний орган центрального органу виконавчої влади з питань лісового господарства, відповідно до узгоджених з територіальним органом центрального органу виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища та затверджених обласним органом виконавчої влади лімітів, розподіляє їх між СПД у розрізі постійних лісокористувачів або власників лісів та видає СПД, які отримали ліміти на спеціальне використання лісових ресурсів, зареєстровану заявку на отримання лісового квитка у 2-х примірниках із зазначенням виділених лімітів на кожне лісове господарство за порядковим номером. СПД звертаються із заявкою на отримання лісового квитка у вказане в ній лісове господарство, де вона реєструється. СПД (тимчасовий лісокористувач), який перебуває на податковому обліку в іншій державній податковій інспекції, зобов'язаний стати на облік як платник окремого виду податку в державній податковій інспекції за місцем заготівлі лісових ресурсів, відповідно до Інструкції «Про порядок обліку платників податків», затвердженої наказом Державної податкової адміністрації України від 19.02.98 р. за № 80 і зареєстрованої у Міністерстві юстиції України 16.03.98 р. за № 172/26/12, та погодити у відповідних органах місцевого самоврядування розташування пункту прийому заготовленої сировини від населення. Згідно із зазначеними у заявці на отримання лісового квитка лімітами, СПД (тимчасовий лісокористувач) сплачує збір повністю за весь замовлений ліміт до бюджетів сільських і селищних рад (окремо за кожний вид сировини) за місцем адміністративного розташування лісових ділянок.

Після сплати збору за спеціальне використання лісових ресурсів, СПД подають в лісове господарство документ про його сплату до бюджету сільських (селищних) рад. Лісове господарство перевіряє повноту сплати збору і завіряє заявку на отримання лісового квитка печаткою та підписом уповноваженої

особи. Один примірник заявки залишається в постійного лісокористувача, другий примірник засвідченої заявки СПД особисто подає до відповідних органів виконавчої влади при проведенні експортних операцій.

Спеціальне використання лісових ресурсів здійснюється на лісових ділянках, які виділяються для цієї мети, без вилучення земельних ділянок у постійних лісокористувачів або власників лісів. Тимчасовий користувач (СПД) не має права передавати лісові ділянки в тимчасове користування іншим особам. На виділених лісових ділянках можуть використовуватись лише ті лісові ресурси і лише у кількості, у терміни і для цілей, що передбачені спеціальним дозволом.

Спеціальний дозвіл (лісовий квиток) видається постійними лісокористувачами або власниками лісів згідно із ст.69 Лісового Кодексу України на заготівлю лісових ресурсів за видами сировини у відповідності із заявкою на отримання лісового квитка, лише після: реєстрації СПД за місцем заготівлі як платника окремого виду податку; реєстрації в сільських радах заготівельних пунктів; подання підтверджувальних документів про сплату податку з доходів фізичних осіб за попередній рік.

На кожному пункті заготівлі лісових ресурсів (дикорослих плодів і ягід, грибів тощо) заготівельники зобов'язані вести закупівельні відомості, в яких зазначається порядковий номер; прізвище, ім'я та по батькові здавача; його ідентифікаційний код; кількість закупленої сировини; ціна одиниці продукції; сума, нарахована за здану сировину; утримана сума податку з доходів фізичних осіб; сума до видачі здавачеві продукції та його підпис; також Журнал обліку заготівлі лісових ресурсів від здійснення побічних лісових користувань, який повинен бути пронумерований, прошнурований та засвідчений печаткою і підписом уповноваженої особи податкового органу за місцем реєстрації платника окремих податків.

За відсутність податкового обліку або ведення його з порушенням встановленого порядку, а саме: неведення закупівельних відомостей або ведення з порушенням встановленої форми, суб'єкти підприємницької

діяльності притягуються до відповідальності відповідно до вимог чинного законодавства.

Відповідальні особи за заготівлю лісових ресурсів, призначені органами місцевого самоврядування, систематично здійснюють контроль за ходом заготівлі на кожному заготівельному пункті, про що в Журналі робиться запис. Також відповідний запис про проведену перевірку робиться працівниками контролюючих органів відповідно до їх повноважень. Відповідальні особи надають робочим групам з організації контролю за заготівлею лісових ресурсів, створених при райдержадміністраціях, інформацію про проведені перевірки. Порядок обчислення збору за спеціальне використання лісових ресурсів здійснюється відповідно до „Інструкції про механізм справляння збору за спеціальне використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду”, затвердженої спільним наказом Державного комітету лісового господарства України, Державної податкової адміністрації України від 15.10.99р. за №91/24/129/236/565, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України від 15.11.99р. за № 785/4078, із врахуванням положень діючого Лісового кодексу України. Платники вносять в бюджет всю нараховану суму за виділений ліміт до отримання лісового квитка.

За заготівлю лісових ресурсів від побічних лісових користувань та другорядних лісових матеріалів суб'єктами господарювання без спеціального дозволу лісова охорона, податкові, природоохоронні та правоохоронні органи застосовують штрафні санкції до вказаних суб'єктів, відповідно до Постанов Кабінету Міністрів України від 05.12.96р. №1464 „Про такси для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісовому господарству” та від 23.05.07р. №761 „Про врегулювання питань щодо спеціального використання лісових ресурсів”.

За неподання (несвоєчасне подання) розрахунків збору за спеціальне використання лісових ресурсів, несплату або порушення термінів сплати збору, до СПД застосовуються штрафні санкції та пеня згідно з чинним законодавством.

Постійні лісокористувачі або власники лісів, що видають дозволи, до 1 числа кожного місяця поточного року направляють органам державної

податкової служби довідку про перелік суб'єктів господарювання, яким видані лісові квитки. У разі видачі дозволів на спеціальне використання лісових ресурсів після 1 числа, дані подаються в 10-денний термін після видачі лісового квитка.

Збір громадянами дикорослих трав'яних рослин, квітів, грибів, ягід, горіхів та інших плодів для власного споживання у лісах державної та комунальної власності, а також за згодою власника в лісах приватної власності належить до загального використання лісових ресурсів і провадиться безкоштовно в межах встановлених максимальних норм безоплатного збору лісових ресурсів.

Таким чином, НПП «Бойківщина» здійснено облаштування мережі різнопланових маршрутів активного туризму, проведено етно-екологічні заходи, започатковано підприємництво, дружнє до довкілля, що дало змогу сформуванню позитивний імідж Національного природного парку серед місцевих мешканців та налагодити взаємовигідну співпрацю з органами місцевого самоврядування, а також показати, що проживання на території національного природного парку дає нові можливості, а не є лише системою заборон та обмежень на природокористування. Для більш повного використання потенціалу наявності природоохоронної території, ініціативи місцевих мешканців повинні бути спрямовані на виробництво екологічно чистих та крафтових продуктів, облаштування агросадиб, здобуття освіти, спрямованої на надання послуг у закладах гостинності та туристичного бізнесу.

РОЗДІЛ II

ПРИРОДНИЧА ХАРАКТЕРИСТИКА РАЙОНУ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Загальна характеристика місцезоміщення Парку

Національний природний парк «Бойківщина» розташований на південному заході Львівщини. Повністю знаходиться в географічній зоні Українських Карпат з висотами 500-1400 м над рівнем моря, поверхню утворюють гірські масиви: низькі – Верхньодністровські Бескиди та Верховина Турчанська, середні – Сколівські Бескиди і Верховинський вододіл. До останнього належить найвища вершина Бескидів – Пікуй (1408 м н. р. м., неподалік від села Верхне Гусне). Найбільші ріки – Стрий, Дністер та Сян (на території району є витoki двох останніх). а також Парк локалізований в басейнах Чорного та Балтійського морів, через його територію проходить Головний європейський вододіл.

Рис. 2.1. Місцезоміщення НПП «Бойківщина» в межах Заходу України

[<https://boikivshchyna-park.in.ua/karta/>]

2.2. Геологічна характеристика району розміщення Парку

Згідно існуючих схем геоморфологічного районування Українських Карпат, територія Парку розташована в межах двох областей – Вододільно-Верховинської (основна частина – північно-західний, західний і південний масиви Парку) і Зовнішніх Карпат (центральна і північно-східна ділянки).

У межах Вододільно-Верховинських Карпат дослідники виокремлюють такі морфоструктури другого-третього порядку, які беруть участь у будові Парку: Стрийсько-Сянську верховину з низькогірним рельєфом і широкими улоговинами, Верховинський середньогірний вододільний хребет та Славську верховину з монолітними хребтами і широкими улоговинами.

Стрийсько-Сянська верховина приурочена до Турківської і частково Славсько-Верховинської та Бітлянської тектонічних підзон. Вона знаходиться у верхніх частинах басейнів річок Сян, Дністер, Стрий та Опір. Як зазначає П.М. Цись (1970), чітко виражені у рельєфі низькогірні хребти Стрийсько-Сянської верховини утворені антиклінальними структурами, а поздовжні долини між ними приурочені до широких синкліналей. Низькогірні хребти простягаються з північного заходу на південний схід. Найбільш помітним у рельєфі є Камінецький хребет на межиріччі Сяну і поздовжньої долини Ріки (притоки Сяну) з вершинами, максимальна висота яких сягає 812 і 828 м н.р.м. Продовженням цього хребта у південно-східному напрямку на межиріччі Сяну–Яблуньки є Сянський хребет з максимальною висотою 874 м н.р.м., який знаходить своє продовження на межиріччі верхньої Яблуньки і Стрия південніше с.Бориня з максимальною висотою 838 м н.р.м. Ще один хребет простягається уздовж лівобережжя верхнього Дністра від польського кордону до долини Стрия з абсолютними висотами понад 700 м (найвища вершина на межиріччі Яблуньки–Стрия сягає 785 м). В межах цієї морфоструктури локалізовано два лісництва Парку – Яблунське та частина Сянківського.

У межах Стрийсько-Сянської верховини домінує рельєф з м'якими формами. Тут абсолютні висоти сягають 600–700 м, а відносні складають 200–250 м, переважають похилі і спадисті схили (3-10°), характерне інтенсивне горизонтальне розчленування (густота 2,4-03,2 км/км²).

Північно-західна частина хребта від Ужоцького перевалу до г. Пікуй (Буківська Полонина) в морфоструктурі Верховинського середньогірного вододільного хребта сформувалася на антиклінальній складці «карпатського» простягання. Південно-західні схили, до долини р.Жданівки круті, місцями урвищні, північно-східні схили порівняно полого зливаються з прилеглим низькогір'ям Стрийсько-Сянської верховини.

З північного заходу на південний схід у Либохорівському лісництві лінія хребта чітко фіксується вершинами Перейба (1 020 м), Дрогобицький Камінь (1 185 м), Старостиня (1 226 м), перевал Руський шлях (1 200 м), Великий Верх (1 316 м), Пікуй (1 408 м). Відносні висоти хребта над прилеглим низькогір'ям Стрийсько-Сянської верховини коливаються на різних ділянках у межах 200–250 м до 300-400 м.

Територія Міжгірського лісництва Парку розташована у межах Скибових Карпат (скиба Зелем'янки). Максимальні висоти на межиріччях Рибника–Золотого Потоку–Майданського Рибника сягають 911,0 м н.р.м. (г.Кичера), у Майданському масиві – 944,2 м (г.Липовали) і 1 132,4 м н.р.м. (г.Виднога) на хребті Середній.

Територія Міжгірського лісництва Парку сформована на морфоструктурі Рожанки і частково заходить у Стрийсько-Сянську верховину. Скиба Рожанки є вузькою монокліналлю, ширина якої не перевищує 3–4 км (Круглов,1986), вона має блокову будову і у межах Ільницького масиву представлена двома хребтами північно-західного – південно-східного простягання. Максимальні висоти у східному масиві – 1 085,7 м (г.Мингол) і 970,4 м н.р.м. У західному хребті – 834,5 м (г.Кам'яна Гора) і 894,2 м н.р.м. долина р. Завадки обмежує масив з вершиною г.Клева 900,2 м. У масивах Кам'яної Гори, Минголу знаходяться урвищні схили. Уздовж лінії Турка (Ільник-Багнувате)-Славське–Вишків внутрішня частина району Сколівських Бескидів межує з Вододільно-Верховинською областю, у межах якої проходить звивиста лінія Карпатського вододілу.

2.3. Водойми на території Парку

Гідрологічною особливістю території Парку є те, що його водотоки належать до водозборів Балтійського та Чорного морів. Басейн річки Сян, що охоплює крайню західну частину Парку, належить до басейну Балтійського моря, а річки, що належать до сточища Стрия, належить до басейну Чорного моря. Через територію Парку проходить Головний європейський вододіл, що простягається від Ужоцького перевалу (околиці м. Сянки) у напрямку на пн-зх хребтами Бучок і Сянський, і далі на північ Парку, а поблизу с. Боберка в межах неіснуючого села Журавин (зараз – територія прикордонної застав) вододіл у пн-зх напрямку перетинає українсько-польський кордон.

Річка Сян є гірською річкою та належить до категорії середніх водотоків. Площа водозбору Сяну в межах України становить 2 500 км² (загальна — 16 800 км²), довжина — 56 км (загальна — 447 км). Свій початок Сян бере на території РЛП «Надсянський» в околицях північних схилів Верховинського вододільного хребта з джерел поблизу урочища Ужок на висоті 930 м. Річка Сян проходить західною межею Парку в Сянському та Яблунському лісництвах і на цьому відтинку вона має статус транскордонної водойми (кордон України та Польщі).

Друга річка, яка приймає численні притоки з території Парку – це р. Стрий, яка є великою правобережною притокою р. Дністер. Водозбір річки займає 3060 км², довжина – 232 км. Живлення річки змішане: дощове, снігове та підземне. Бере свій початок на південно-західному схилі Верховинського вододільного хребта (1,5 км південніше г. Станеца) на висоті 990 м. Біля витоків річка має вигляд гірського потоку шириною 30–50 см, глибиною 5–15 см (Рис. 3.2.1). Швидкість течії по довжині річки змінюється від 0,1 до 2,0 м/сек. Береги річки в гірській частині V-подібні, переважно круті й обривисті (Андрейчук, Крута, Пилипович, 2018; Пилипович, 2017).

До басейну р. Стрий у межах Парку належать такі водотоки: Яблунька, Писана, Сколабан, Ясен, Рощен (притоки Яблуньки), Яворівка (притока Стрия), Сигловий (притока Стрия), Гнила (притока Стрия), Шихливий (притока Гнилої), Либохора (притока Стрия), Довгий, Кругла (притоки Либохори),

Фукальський або Матрониний (притока Либохори), Смочельська (притока Либохори), Раківці, Онилів (притока р. Раківці), Кривка (притока р. Гусна), витоки р. Стрий, Завадка (притока Стрия), Дживині (притока Стрия), Ріг (притока Стрия), Бітлянка (притока Стрия), Ігнатійський, Полянський (притоки Бітлянки), Попок (права притока Завадки), Красець (права притока Завадки), Багноватка (права притока Завадки), Фролич (права притока Завадки), Радицький потік (права притока Завадки), Лихач (права притока Завадки), Довжанка (ліва притока Завадки), Рибник Зубрицький (притока Рибника Майданського), Золотий потік, Ходоровець, Чорнусів (притоки Рибника Зубрицького). Звивистість потоків коливається в межах від 1,07 км/км (Ходоровець – притока Рибника Майданського) до 1,47 км/км (Радицький – притока Завадки). Падіння рік сягає 37 м (Смогельська – притока Либохори).

2.4. Кліматичні особливості району

На території Парку циркуляція атмосфери, як кліматотвірного фактора, характеризується західним перенесенням атлантичних, континентальних та арктичних повітряних мас, а також циклонічною та антициклонічною діяльністю. Найчастіше панують полярно-морські повітряні маси, в середньому 62–64% протягом року. Вони переважають улітку та взимку й супроводжуються значною хмарністю та опадами. Гірський рельєф є причиною формування різних типів місцевої циркуляції: влітку – гірсько-долинної, а взимку й навесні – фенів і схилових вітрів, які тривають від кількох годин до кількох діб. Рельєф також зумовлює нерівномірний розподіл сонячної радіації, температури, хмарності, опадів та інших метеорологічних елементів. Найвищі показники атмосферного тиску в горах бувають восени, а найнижчі – весною, з мінімумом у квітні.

Згідно зі схемою кліматичного районування Українських Карпат, територія Парку району належать до трьох термічних зон: помірної, прохолодної та помірно-холодної, а верхи Вододільно-Верховинського хребта – до холодної термічної зони.

Атмосферні опади складають 1091 мм в рік.

Кліматичні особливості району розміщення Парку наочно демонструє річна кліматограма (рис. 2.2).

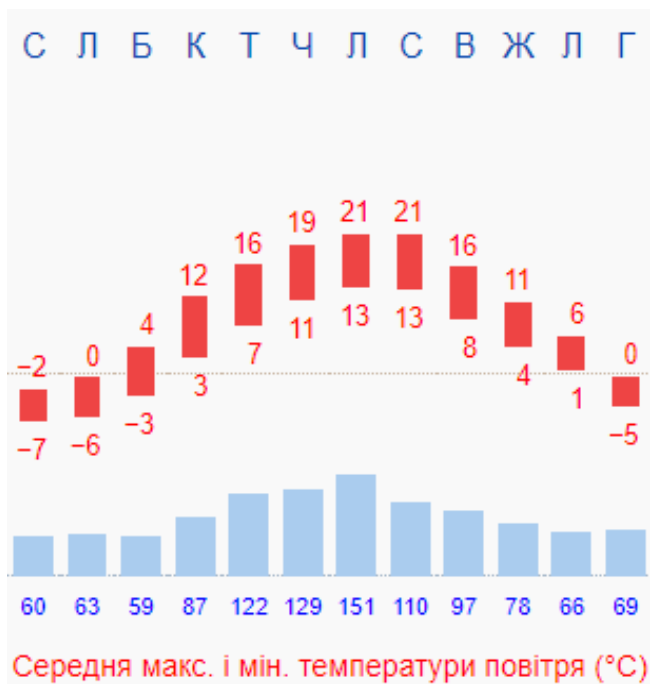

Рис.2.2. Кліматограма згідно «Climate-Data.org»

[<https://uk.wikipedia.org> > wiki]

2.5. Рослинний і тваринний світ Парку

Рослинний покрив сформований ялицево-буковими, буковими і ялиновими лісами. В його межах збереглися масиви старовікових лісів загальною площею близько 500 га.

На території парку виявлено близько 700 видів вищих судинних рослин, у тому числі 32 рідкісних види, занесених до Червоної книги України та 9 видів – з Червоного списку судинних рослин Карпат.

Також виявлено 12 видів рідкісних і зникаючих рослин, а саме: баранця звичайного (*Huperzia selago*), плауна річного (*Lycopodium annotinum*), лілії лісової (*Lilium martagon*), билинця комарникового (*Gymnadenia conopsea*), зозульок Фукса (*Dactylorhiza fuchsii*), коручки болотної (*Epipactis palustris*), лунарії оживаючої (*Lunaria rediviva*), любки дволистої (*Plantathera bifolia*), пізньоцвіту осіннього (*Colchicum autumnale*), підсніжника білосніжного (*Galanthus nivalis*), траунштейнери кулястої (*Traunsteinera globosa*) та білоцвіту весняного (*Leucojum vernum*).

На території зареєстровано 6 раритетних асоціацій із Зеленої книги України, виявлено зникаючі, рідкісні та вразливі оселища з Оселищної директиви ЄС. В урочищі Мішок, яке межує з польською частиною МРБ «Східні Карпати», локалізоване Рамсарське угіддя «Болото Надсяння» – єдине болото в Східних Besкидах в межах України та Польщі, яке не зазнало впливу меліорації. Це знайшло своє відображення в логотипі Парку, на якому розміщено жовтуха торфовищного – метелика, який в Українських Карпатах виявлений на цій території.

В НПП «Бойківщина» виявлено 1043 види фауни, що відносяться до 179 родин, 49 рядів, 10 класів і 3 типів царства тварини (*Animalia*). Із ссавців поширені бурій ведмідь, вовк, дикий кабан, рись, куниця лісова, видра, борсук, горностай. Досить часто зустрічаються олень, козуля, білка та інші. Оскільки вивчення фауни парку знаходиться лише на початковому рівні, різні таксономічні групи тварин вивчені дуже нерівномірно. Дещо краще, у порівнянні з іншими, досліджені хребетні тварини (*Vertebrata*), яких тут відомо 215 видів з 75 родин, 31 ряду і 5 класів типу хордові (*Chordata*). Серед них, найбільше – 123 види відносяться до класу птахів (*Aves*), а найменше – 5 видів – до класу плазунів (*Reptilia*).

Созологічний аналіз матеріалів про видовий склад фауни, встановленої для території парку, дає підстави зарахувати 74 види до Червоної книги України; 94 – до Червоної книги Українських Карпат; 115 – до Другого, а 64 – до Третього додатків Бернської конвенції; 62 види мігруючих тварин (переважно це птахи) входять до Першого і Другого списків Боннської конвенції [16].

Унікальним оселищем в межах парку є верхове оліготрофне болото – одне з найцінніших в природоохоронному аспекті типів оселищ в Українських Карпатах, яке в 2019 р. увійшло до переліку водно-болотних угідь міжнародного значення за № 2392 (<https://rsis.ramsar.org/ris/2392>). Власне один з видів лускокрилих – *жовтух торфовищний*, який в Українських Карпатах виявлений лишень в межах цього верхового болота, відображений на логотипі НПП «Бойківщина».

2.6. Рекреаційна діяльність Парку

Рекреаційна діяльність на території національного природного парку «Бойківщина» здійснюється відповідно до Положення про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України, затвердженого наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища від 22.06.2009 № 330, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22.07.2009 за № 679/16695.

Парк має вдале розташування, оскільки є транскордонною територією яка належить до міжнародного резервату біосфери «Східні Карпати» (Україна, Польща, Словаччина), має залізничне сполучення з обласним центром, через територію громади проходять автомагістралі державного та обласного підпорядкування.

Туризм істотно впливає на різні сектори економіки і є одним з найбільш перспективних напрямів діяльності Парку. Важливими факторами розвитку туристичної галузі є природно-рекреаційний та історико-культурний потенціал регіону. Парк має для цього одні з найкращих в Україні умови, наявність унікальних у всеукраїнському і європейському масштабах історико-культурні, сакральні етнографічні та природні атракційні об'єктів. Зокрема це значна кількість пам'яток матеріальної культури, переважно греко-католицьких храмів і дзвіниць, що є причиною значного зацікавлення як вітчизняних, так і закордонних етнографів і туристів.

Важливими напрямками провадження рекреаційної діяльності Парку є:

- створення умов для організованого та ефективного туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони природних комплексів та об'єктів;
- забезпечення попиту рекреантів на загальнооздоровчий, культурно-пізнавальний відпочинок;
- обґрунтування і встановлення допустимого рівня антропогенного навантаження, у тому числі, зумовленого провадженням рекреаційної діяльності, на територію, природні комплекси та об'єкти Парку;

- організація рекламно-видавничої та інформаційної діяльності, екологічної просвіти серед відпочиваючих, туристів у межах території Парку;
- формування у рекреантів та місцевих жителів екологічної культури, бережливого та гуманного ставлення до національного природного надбання.

З початку свого створення у Парку займаються розробкою та ознакуванням туристичних стежок та маршрутів, облаштуванням місць відпочинку, збереженням природних цінностей та їх раціональним використанням, зміцненням та вдосконаленням рекреаційної інфраструктури. Парк облаштував рекреаційну зону в смт Бориня, а також три стежки для відвідувачів: одну історико-пізнавальну «Історичні та природні таємниці урочища Бабінець» та дві еколого-пізнавальних – «Як вирощують ліси: від насіння до великих дерев» та «Автентична Бойківщина у підніжжі гори Пікуй».

Відділом екологічної освіти установи здійснюється значний обсяг робіт, спрямованих на екологічну просвіту всіх груп населення – від дошкільнят до дорослих з використанням різноманітних форм навчання (настільні ігри, тематичні уроки, акції, семінари, гурток «ЕкоБойки», майстер-класи та інше). У Парку проводяться екскурсії для учнів, студентів та груп людей різного віку.

Парк має підписані угоди про співпрацю з Бещадським національним парком та Музеєм і Інститутом зоології ПАН (Польща), низкою українських природоохоронних територій, наукових та освітніх установ. З 2020 р. тут реалізується проєкт «Підтримка довгострокових ініціатив природоохоронних територій щодо збереження пралісів та старовікових лісів в Українських Карпатах з метою збереження їх природоохоронної та кліматичної функціональності», який впроваджує Франкфуртське зоологічне товариство за фінансової підтримки Міністерства охорони довкілля Німеччини. Протягом 2021-2022 рр. завдяки підтримці ГО «Агенція регіонального розвитку Турківщини» також було реалізовано грант «Збереження природної спадщини в НПП «Бойківщина»: Буківська полонина», який був профінансований Фондом збереження біорізноманіття Карпат (Словаччина).

РОЗДІЛ III

ХАРАКТЕРИСТИКА ГОСПОДАРСТВА НПП «БОЙКІВЩИНА»

3.1. Історія створення Парку

Національний природний парк «Бойківщина», що розміщений у Карпатському регіоні на території колишнього Турківського району, створений для збереження типових та унікальних високогірних формацій Бескидського високогір'я та лісових природних комплексів в межах Вододільно-Верховинського хребта, а також як складової частини структурних елементів регіональної екологічної мережі Львівської області.

Ідея створення національного природного парку в Карпатському регіоні на території колишнього Турківського району піднімалася в наукових колах Львівської області ще із 2000-х років. Бойківщина – етнокультурний регіон на північних і південних схилах Карпат, простягається від річок Лімниця і Тересва на сході до річок Уж і Сян на заході, охоплює гірські райони Львівської, Івано-Франківської та Закарпатської областей, охоплює близько 8 тисяч км². Походить від назви населення регіону – бойків. До історичної Стрийщини належав значна частина етнографічної Бойківщини, включаючи Сколе, яке відоме в нашій історії ще зі Середньовіччя.

Упродовж 2013-2014 рр. в рамках реалізації заходів, які фінансувалися обласним фондом охорони навколишнього природного середовища у Львівській області, Інститутом екології Карпат НАН України було розроблено проєкт створення національного природного парку «Бойківщина».

Базою для створення Парку було запропоновано вважати вже існуючі природоохоронні об'єкти загальнодержавного й місцевого значення в межах Турківського району, зокрема, один заказник загальнодержавного значення „Пікуй” (711 га), а також низки об'єктів місцевого значення – частину регіонального ландшафтного парку „Надсянський”, який входить до складу міжнародного резервату біосфери «Східні Карпати» (близько 7660 га), загальнозоологічний заказник Либохорівський” (2075 га), ботанічний заказник „Рацина” (12 га), комплексну пам'ятку природи „Вітик р. Дністер” (54 га), чотири

гідрологічних і одну геологічну пам'ятку природи (2,5 га), а також три заповідних лісових урочища на території Мохнатського та Либохорівського лісництв ДП Боринське ЛГ (51,3 га).

Клопотання щодо створення Парку було підтримано Мінекології та природних ресурсів України в 2014 р. територія проєктованого Парку мала становити 40 тис. га. На сьогодні Національний природний парк "Бойківщина" має загальну площу 12 240 га, яка включає виключно землі лісового фонду. У постійне користування Парку передано 10 623 га земель ДП «Боринське ЛГ» (4 803 га), ДП «Турківське ЛГ» (1 539 га) та Турківського дочірнього лісогосподарського підприємства обласного комунального спеціалізованого ЛГП «Галсільліс» (4 281 га), площа лісових земель без вилучення, землекористувачем яких було ДП «Боринське ЛГ» (зараз – Турківське надлісництво ДП «Самбірське ЛГ»), становить 1 617 га. До складу Парку увійшла частина РЛП «Надсянський» з болотом «Надсяння», яке в 2019 р. було включено до переліку Рамсарських угідь за № 2392, а також частини ландшафтного заказника «Пікуй» і загальнозоологічного заказника «Либохорівський».

3.2. Структура та функціональне зонування Парку

Національний природний парк «Бойківщина» площею 12 240 га створений Указом Президента України № 130 від 11 квітня 2019 р. на лісових землях в межах Самбірського й Стрийського районів Львівської області.

Національний природний парк «Бойківщина» належить до об'єктів ПЗФ загальнодержавного значення. Площа – 12240 га, із них землі з вилученням:

- 3905 га – Самбірський район, Боринська ТГ
- 325 га – Дрогобицький район, Східницька ТГ,
- 51 га – Стрийський район, Козівська ТГ.

Отже, площа земель, які були передані парку в постійне користування, становить майже 87% від загальної площі (10 623 га). Парк є землекористувачем земель без вилучення (1 617 га) у філії «Самбірське ЛГ» ДСГП «Ліси України».

До складу земель в межах Вододільно-Верховинської області увійшли лісові масиви області Зовнішніх Карпат (центральный і північно-східний кластери), а також:

- ✓ частини територій РЛП «Надсянський» (північно-західний і західний кластери),
- ✓ частини лісового заказника «Пікуй»
- ✓ частини загальнозоологічного заказника «Либохорівський» (південний кластер).

Національний природний парк «Бойківщина» має кластерну будову (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Загальний клястерний вигляд Паркових земель

На території Парку відповідно до природоохоронного законодавства виділяються такі зони: заповідна, регульованої рекреації, стаціонарної рекреації та господарська. Для кожної зони з урахуванням її природоохоронної, оздоровчої, наукової, рекреаційної, історико-культурної та інших цінностей природних комплексів та об'єктів і їх особливостей, встановлюється диференційований режим щодо їх охорони, відтворення та використання.

На території *заповідної зони* забороняється будь-яка господарська та інша діяльність, що суперечить цільовому призначенню цієї зони або порушує природний розвиток процесів та явищ і створює загрозу шкідливого впливу на її природні комплекси та об'єкти, а саме:

- ✓ будівництво споруд, шляхів, лінійних та інших об'єктів транспорту і зв'язку, не пов'язаних з діяльністю Парку, розведення багать, влаштування місць відпочинку населення, стоянка транспорту, проїзд і прохід сторонніх осіб, прогін свійських тварин, пересування механічних транспортних засобів, за винятком шляхів загального користування, лісосплав, проліт літаків та вертольотів нижче 2000 метрів над землею, подолання літаками звукового бар'єру над територією Парку та інші види шумового впливу, що перевищують установлені нормативи;
- ✓ геологорозвідувальні роботи, розробка корисних копалин, пошкодження ґрунтового покриву та гідрологічного і гідрохімічного режимів, руйнування геологічних відслонень, а також добування піску та гравію в річках та інших водоймах, застосування хімічних засобів, усі види лісокористування, проведення рубок головного користування, всіх видів поступових та суцільних рубок, вирубування дуплястих, сухостійних, фаутних дерев та ліквідація захаращеності, а також заготівля кормових трав, лікарських та інших рослин, насіння, квітів, очерету, випасання худоби, вилов і знищення диких тварин, порушення умов їх оселення, гніздування, інші види користування рослинним і тваринним світом, що призводить до порушення природних комплексів;
- ✓ мисливство, селекційний відстріл тварин, рибальство, лісокультурні роботи, всі види екскурсій, крім пішохідних, біотехнічні заходи,

сінокосіння механізованими засобами, туризм, інтродукція нових рослин і тварин, проведення заходів з метою збільшення чисельності окремих видів тварин понад допустиму науково-обґрунтовану ємність угідь, збирання колекційних та інших матеріалів, за винятком матеріалів, необхідних для виконання наукових досліджень;

- ✓ влаштування звалищ сміття, гноєсховищ, накопичувачів рідких і твердих відходів виробництва, кладовищ, скотомогильників, полів фільтрації тощо;
- ✓ скидання неочищених стічних вод у балки, пониззя, кар'єри тощо, а також у потічки;
- ✓ використання природних ресурсів з порушенням законодавства.

Для збереження і відтворення корінних природних комплексів, проведення науково-дослідних робіт та виконання інших завдань у заповідній зоні допускається:

- ✓ виконання відновлювальних робіт на землях з порушеними корінними природними комплексами, а також здійснення заходів щодо запобігання змінам природних комплексів Парку внаслідок антропогенного впливу – відновлення гідрологічного режиму, збереження та відновлення рослинних угруповань, що історично склалися, видів рослин і тварин, які зникають, тощо;
- ✓ здійснення протипожежних заходів та вибіркового діагностичного відстрілу диких тварин для ветеринарно-санітарної експертизи, що не порушують режиму заповідної зони;
- ✓ спорудження у встановленому порядку будівель та інших об'єктів, необхідних для виконання поставлених перед Парком завдань;
- ✓ збір колекційних та інших матеріалів, виконання робіт, передбачених планами довгострокових стаціонарних наукових досліджень, проведення екологічної освітньо-виховної роботи.

В разі термінової необхідності за рішенням НТР Парку на території заповідної зони можуть проводитись заходи, спрямовані на охорону природних

комплексів, ліквідацію наслідків аварій, стихійного лиха, не передбачені Проектом організації території.

Для ліквідації наслідків аварій та стихійного лиха, в результаті яких виникає пряма загроза життю людей чи знищення заповідних природних комплексів особливо терміново заходи здійснюються за рішенням адміністрації Парку.

Зона *регульованої рекреації* – в її межах проводяться короткостроковий відпочинок та оздоровлення населення, огляд особливо мальовничих і пам'ятних місць. На території цієї зони забороняється:

- ✓ рубки лісу головного користування, прохідні рубки, суцільні санітарні рубки;
- ✓ будь-яке будівництво не пов'язане з діяльністю Парку, у тому числі промислових, господарських і житлових об'єктів;
- ✓ розробка корисних копалин, кар'єрів, порушення ґрунтового покриву, промислове рибальство, мисливство, промислова заготівля лікарських рослин;
- ✓ проїзд та стоянка автомобільного та гужового транспорту, крім службового при виконанні працівниками своїх службових обов'язків;
- ✓ організація масових спортивних та туристичних заходів, розміщення наметових таборів, човнових станцій, які не погоджені адміністрацією Парку;
- ✓ розведення вогнищ поза межами відведених для цього місць;
- ✓ застосування хімічних засобів боротьби зі шкідниками та хворобами дикорослих рослин і лісу без відповідного наукового обґрунтування;
- ✓ порушення режиму прибережних смуг та водоохоронних зон;
- ✓ використання плавзасобів, обладнаних двигунами внутрішнього згорання, за виключенням плавзасобів, які використовуються Державною екологічною інспекцією України, адміністрацією Парку, рятувальними та іншими службами під час виконання своїх службових обов'язків;

- ✓ миття та обслуговування транспортних засобів та техніки, влаштування літніх таборів для худоби в прибережних захисних смугах водоєм;
- ✓ скидання неочищених стічних вод, використовуючи рельєф місцевості (балки, пониззя, кар'єри тощо), а також у потічки;
- ✓ розміщення кладовищ, скотомогильників, звалищ, гноєсховищ, накопичувачів рідких і твердих відходів виробництва, полів фільтрації;
- ✓ інша діяльність, що може негативно вплинути на стан природних комплексів та об'єктів або зменшити природну екологічну чи рекреаційну цінність території Парку.

У зоні *регульованої рекреації* дозволяється в установленому порядку:

- ✓ короткостроковий відпочинок та оздоровлення населення, огляд особливо мальовничих і пам'ятних місць;
- ✓ влаштування та відповідне обладнання туристичних маршрутів і екологічних стежок. Тимчасових наметових таборів, оглядових майданчиків, інших об'єктів благоустрою, організація природоохоронної пропаганди;
- ✓ проведення вибіркового санітарних рубок і заходів, пов'язаних із збереженням, відтворенням і ефектним використанням природних комплексів та об'єктів згідно з Проектом організації території;
- ✓ любительське рибальство на спеціально відведених ділянках відповідно до вимог законодавства;
- ✓ регульований збір грибів, ягід, плодів дикорослих плодових рослин, задоволення потреб працівників Парку та громадян, що проживають на його території у сінокосях та пасовищах із дотриманням законодавства про охорону навколишнього природного середовища.

Зона стаціонарної рекреації – призначена для розміщення готелів, мотелів, кемпінгів, інших об'єктів обслуговування відвідувачів Парку.

У зоні стаціонарної рекреації забороняється будь-яка господарська діяльність, що не пов'язана з цільовим призначенням цієї функціональної зони або може шкідливо вплинути на стан природних комплексів та об'єктів

заповідної зони і зони регульованої рекреації, в тому числі проведення суцільних санітарних рубок.

В межах *господарської зони* забороняються рубки головного користування і проводиться господарська діяльність, спрямована на виконання покладених на Парк завдань, знаходяться населені пункти, об'єкти комунального призначення Парку, а також землі інших землевласників та землекористувачів, що включені до складу парку, на яких господарська діяльність здійснюється з додержанням вимог та обмежень, встановлених для зон антропогенних ландшафтів біосферних заповідників.

На території зони регульованої рекреації, стаціонарної рекреації та господарської зони забороняється будь-яка діяльність, яка призводить або може призвести до погіршення стану навколишнього природного середовища та зниження рекреаційної цінності території парку, в тому числі мисливство.

У межах парку забороняється:

- ✓ погіршення стану збереження рідкісних та зникаючих в Україні видів рослин і тварин, занесених до Червоної книги України, рідкісних в Європі видів рослин, тварин і природних оселищ, що стали підставою для надання Парку статусу території Смарагдової мережі Європи, інших рідкісних видів рослин і тварин та рослинних угруповань, що потребують охорони;
- ✓ у період масового розмноження диких тварин, з 01 квітня до 15 червня проведення робіт та заходів, які є джерелом підвищеного шуму та неспокою (пальба, проведення вибухових робіт, феєрверків, санітарних рубок лісу, проведення ралі та інших змагань на транспортних засобах);
- ✓ здійснення заходів з поліпшення санітарного стану лісів навколо місць гніздування хижих птахів, занесених до Червоної книги України (радіусом 500 метрів), та чорного лелеки (радіусом 1000 метрів), токовищ глухарів, тетеруків (радіусом 300 метрів);
- ✓ розорювання або в інший спосіб пошкодження, ліквідація природних місць мешкання диких тварин (нір, барлогів, гнізд тощо) та ін.

Використання природних ресурсів на території Парку здійснюється у загальному та спеціальному порядку. Загальне використання природних ресурсів здійснюється відповідно до цього Положення, Проекту організації території та з урахуванням вимог режиму території. Забезпечення додержання режиму території Парку під час використання природних ресурсів у загальному порядку покладається на його адміністрацію.

Спеціальне використання природних ресурсів у межах території Парку здійснюється на підставі дозволів, виданих уповноваженими на те органами у сфері охорони навколишнього природного середовища у межах лімітів, затверджених Міндовкілля.

3.3. Характеристика лісових насаджень

Практично вся територія парку – це природні й похідні лісові масиви, приурочені до Турківсько-Самбірського геоботанічного району Рахівсько-Турківсько-Берегометського геоботанічного округу букових лісів, який упродовж XVI-XX ст. зазнав значної антропогенної трансформації [16].

Основними лісотвірними породами в межах НПП «Бойківщина» є бук лісовий, ялиця біла та ялина європейська, які, відповідно, займають 46, 30 та 20% від загальної площі території (рис. 3.2).

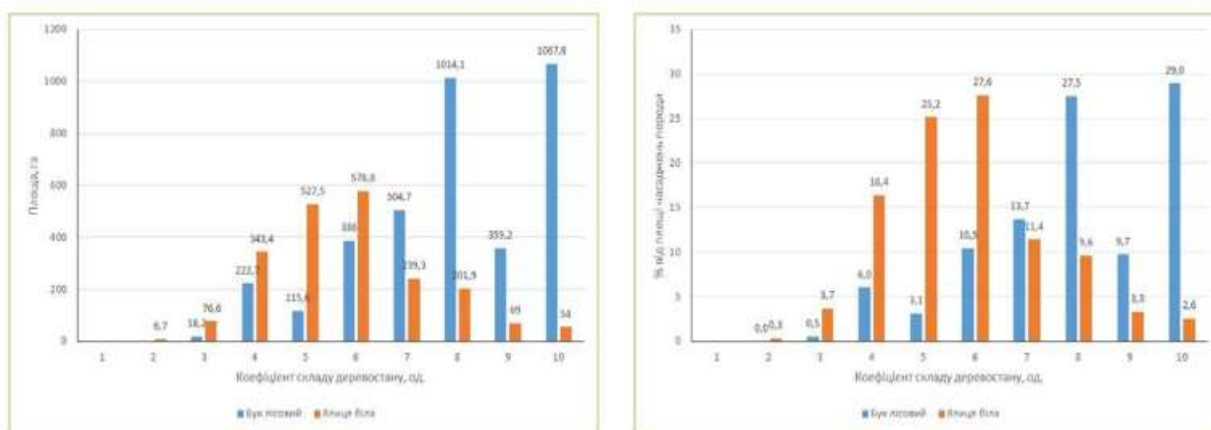

Рис. 3.2. Участь бука лісового та ялиці білої у складі лісостанів НПП «Бойківщина» : а – площа насаджень, б – % від загальної площі насаджень з участю деревної породи

У підліску часто зустрічаються такі види кущів як ліщина звичайна, горобина звичайна, калина звичайна, крушина ламка, бруслини бородавчата і європейська, верба козяча, верба попеляста, черемха звичайна, свидина кров'яна, ожина звичайна, малина звичайна, буяхи, брусниця, чорниця, журавлина.

Різні за площею масиви старовікових ялицево-ялиново-букових, яворово-букових і чистих букових лісів зосереджені в межах хребтів Червоний Верх, Бучок і Сянський, а також на схилах хребта Пікуя.

За матеріалами публікацій та натурних обстежень наукового відділу Парку встановлено, що видовий склад флори вищих судинних рослин включає 653 види [16, 11]. Незважаючи на значний ступінь синантропізації території, актуальний стан флори характеризується присутністю 79 гірських видів, з яких, зокрема, 12 є східнокарпатськими, 19 – субальпійськими і 5 – альпійськими [23]. До провідної частини спектру родин флори НПП «Бойківщина» увійшли Asteraceae (13,8%), Poaceae (8,5%), Rosaceae (5,3%), Fabaceae (4,9%), Cyperaceae (4,7%), Brassicaceae (4,3%), Scrophulariaceae (4,2%), Lamiaceae (4,1%), Ranunculaceae (3,4%) і Caryophyllaceae (3,0%).

Созологічний аналіз наявних даних про флору показав, що на території парку трапляються 63 раритетних види, які охороняються на різних рівнях: 32 види – занесено до Червоної книги України, 33 – підлягають регіональній охороні в Львівській області, серед яких найбільше представників родини Orchidaceae – 15 видів, 16 видів вищих судинних рослин входять до Першого додатку Бернської конвенції. В північно-східному кластері парку, який локалізований в області Зовнішніх Карпат, на висоті 1065 м н.р.м. виявлено найвище розташований в Україні локалітет конвалії травневої [16].

Зведений список мохоподібних станом на 2022 р. налічував 95 видів, приналежних до 38 родин 4 класів 2 відділів: Hepaticophyta та Bryophyta й охоплював різноманіття мохоподібних в межах старовікових лісів хребта Пікуя [16]. Дослідження видового складу грибів та лишайників знаходиться на початковому етапі вивчення, зокрема, в екосистемах парку виявлено

присутність таких червонокнижних видів макроміцетів, як шишкогриб лускатий, грифола листувата та кателазма царська.

На території парку виявлено 11 рослинних формацій, які внесені до Зеленої книги України [16]:

- ✓ букових лісів (*Fageta sylvaticae*) з домінуванням у травостої лунарії оживаючої (*Lunaria rediviva*);
- ✓ букових лісів (*Fageta sylvaticae*) з домінуванням у травостої скополії карніолійської (*Scopolia carniolica*);
- ✓ букових лісів (*Fageta sylvaticae*) з домінуванням у травостої цибулі ведмежої (*Allium ursinum*);
- ✓ звичайногоробиново-букових лісів (*Sorbeto (aucupariae) – Fageta (sylvaticae)*);
- ✓ сіровільхових лісів (*Alneta incanae*) з домінуванням у травостої цибулі ведмежої (*Allium ursinum*);
- ✓ сіровільхових лісів (*Alneta incanae*) з домінуванням у травостої скополії карніолійської (*Scopolia carniolica*);
- ✓ угруповання субформації звичайногоробиново-душекієвої (*Sorbeto (aucupariae) – Duschekieta (viridis)*);
- ✓ клейковільхових лісів угорськобузкових (*Alneta (glutinosae) syringosa (josikaeae)*);
- ✓ формації осоки волотистої (*Cariceta paniculatae*);
- ✓ угруповання формації пригнічено-ялиновосфагнової (*Sphagneta depressicetosa*) та угруповання формації шейхеріцеєво-сфагнової (*Scheuchzerieta (palustris) – Sphagneta*).

3.4. Лучно-трав'яні угруповання району

Практично всі полонини, за винятком окремих фрагментів Вододільно-Верховинського хребта південніше Буківської полонини (хребет Пікуя), мають вторинне походження і сформувалися внаслідок пасовищного використання цієї території в минулому. До складу земель парку входить лише близько 500 га «відкритих» територій, які зосереджені в основному в північно-східному та

південному кластерах, Це – землі колишніх колективних господарств, що використовувалися як пасовища і сіножаті й до моменту створення парку входили до складу комунальних лісів Турківського ДЛГП ЛГП «Галсільліс».

Трав'яне вкриття залежно від кліматичних і екологічних умов представлене такими видами: орляк звичайний, квасениця звичайна, веснівка дволиста, яглиця звичайна, куничник тростиновий, осоки волосиста і трясучковидна, щучник дернистий, тимофіївка лучна, ожика волосиста, зірочник лісовий, костриця велетенська, молінія, суниці лісові, медунка темна, чина весняна, кропива дводомна, лисохвіст лучний, костриця лучна, конвалія звичайна та ін.

Нині найбільші площі займають торф'янисті та пустищні луки, на яких найбільшу роль відіграють щучник дернистий, біловус стиснутий, а на сухіших підвищеннях - мітлиця тонка. Зростає тут багато лучних і лучно-болотних рослин, серед яких чимало рідкісних. Нерідко трапляються на луках, галявинах, узліссях лучно-болотні орхідеї – пальчатокорінники м'ясочервоний та плямистий із щільними бузково-пурпуровими суцвіттями. Зрідка можна побачити дикі гладіолуси – косарики черепитчасті із гарним однобічним суцвіттям рожево-пурпурових квіток.

Луки є важливою частиною ландшафту району. Особливо значні площі займають вони у західній частині Парку. Луки як рослинні угруповання є вторинними за своїм походженням, вони формуються на місці інших типів рослинності – лісового, чи болотного після втручання людини.

На лучних галявинках групами зростають тендітні сині півники сибірські – які природно зростають у лісовій зоні тайги, а в Україні знаходяться на південній межі ареалу. На луках рідкісний вид осоки Гартмана із своєрідним суцвіттям.

3.3. Макроміцети Українських Карпат

За матеріалами І.Дудки, В.Гелюти, М Придюка та інших (2019), видове різноманіття макроміцетів (аскоміцети і базидієві гриби) в об'єктах природно-заповідного фонду Українських Карпат становить 2494 види, з яких на базидієві гриби припадає понад 60%.

З огляду на прикордонне положення більшої частини території НПП «Бойківщина» протягом останніх трьох століть, вивчення різноманіття грибів тут практично не проводилося.

Першу згадку про гриби-макроміцети з території Турківщини виявлено в статті доктора Володимира Кубійовича «Матеріальна культура села Жукотин, турчанського повіту», опублікованій в «Літописі Бойківщини» за 1936 р., де наведено дані щодо «визбирування натуральних плодів природи» – трьох груп грибів на цій території:

А) гриби, які сушать або їдять свіжі (5 видів) – білі гриби”, “біляки”, боровик, гливи, голубінки або гігрофор сиріжкоподібний, корбан або катателазма царська (ЧКУ);

Б) які надаються до їдження тільки свіжі, а цілком не надаються до сушення (16 видів) – сморжі або сморжок їстівний, земляні серця або трюфель чорний, козарі або підберезник, рижки або хрящ-молочник, їжовик жовтий, герицій коралоподібний (ЧКУ);

В) пожиточні гриби, «не їстівні» (2 види) – мухомор червоний і модринова губка.

Стаціонарні дослідження, проведені у 1980 р. в букових та похідних ялинових лісах Стрийсько-Сянської верховини (околиці Климця і Сможе Сколівського району Львівської області), показали: із 155 видів макроміцетів, виявлених в обох типах лісів, у таксономічному аспекті домінували агарикальні гриби (74 види). З них на частку макроміцетів з родини Tricholomataceae припадав 41 вид, а Russulaceae 25 видів. Попередній список макроміцетів на території НПП «Бойківщина» станом на 2023 р. включає 126 видів грибів:

- відділ сумчастих грибів (*Ascomycota*) представлений 8 видами порядку (*Pezizales*), класу *Pezizomycetes*;

- відділ базидієвих грибів (*Basidiomycota*) включає 116 видів з 9 порядків класу *Agaricomycetes* (*Agaricales*, *Boletales*, *Polyporales*, *Russuales*, *Cantharellales*, *Phallales*, *Hymenochaetales*, *Gomphales*, *Thelephorales*) та один вид порядку *Dacrymycetales* класу *Dacrymicetes* (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Список макроміцетів на території НПП «Бойківщина»
станом на 2023 р.

Відділ, клас, порядок	Кількість	
	родів	видів
Ascomycota - Аскомікоти	7	8
<i>Pezizomycetes - Пециціоміцети</i>	7	8
Pezizales - Пециціальні	7	8
Basidiomycota - Базидієві	55	118
<i>Agaricomycetes - Агарикомицети</i>	54	116
Agaricales - Агарикальні	23	58
Boletales - Болетальні	12	25
Polyporales - Поліпоральні	8	8
Russulales - Русулальні	4	17
Cantharellales - Кантарелальні	4	5
Phallales - Фаляльні	1	1
Hymenochaetales - Гіменохетові	1	1
Gomphales - Гомфалетові	1	2
Thelephorales - Телефоральні	1	1
<i>Dacrymycetes - Дакриміцети</i>	1	1
Dacrymycetales - Дакриміцетові	1	1
Всього	62	126

Мікоризоутворювачі – мухомор червоний (*Amanita muscaria*), їжовик жовтуватий (*Hydnum repandum*), боровик (*Boletus edulis*), лисичка справжня (*Cantharellus cibarius*), жовчний гриб (*Tylopilus felieus*), польський гриб (*Xerocomus badius*)

Сапробіонти та паразити дерев – листочня кучерява (*Sparasis crispa*, ЧКУ), лускатка звичайна (*Pholiota squarrosa*), траметес різнобарвний (*Coriolus versicolor*), герицій коралоподібний (*Hericium coraloides*, ЧКУ), трутовик облямований (*Fomitopsis pinicola*).

Сапробіонти та паразити дерев у старовікових деревостанах НПП «Бойківщина» – трутовик лускатий (*Cerioporus squamosus*), трутовик справжній (*Fomes fomentarius*).

РОЗДІЛ ІV

ВИЗНАЧЕННЯ ЗАПАСУ ДОСТУПНИХ ПРИРОДНИХ НЕДЕРЕВНИХ РЕСУРСІВ У НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРИРОДНОМУ ПАРКУ

4.1. Характеристика кормових ресурсів

На лісових угіддях (на луках, галявинах, узліссях, у не зімкнутих культурах, насадженнях) формують цінні види злакових, бобових і різнотрав'я. Загалом трав'яні рослини лісових угідь району нараховують 174 види, з них 26 видів можливо використати при заготівлі як кормові ресурси (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Трав'яні рослини та їх основне значення як кормових ресурсів

№ п/п	Назва рослин		Частина рослини, які заготовляються
	Українська	Латинська	
1.	Веснівка дволиста	<i>Majanthemum bifolium</i>	трава
2.	Молінія голуба	<i>Molinia caerulea</i>	трава, сіно
3.	Ожика волосиста	<i>Luzula pilosa</i>	трава, кореневище
4.	Орляк звичайний	<i>Pteridium aquilinum</i>	трава, сіно, кореневища
5.	Осока волотиста	<i>Carex paniculata</i>	кореневище
6.	Осока трясуцкова	<i>Carex brizoides</i>	сіно
7.	Суниця лісові	<i>Fragaria vesca</i>	трава, плоди
8.	Тимофіївка лучна	<i>Phleum pratense</i>	трава, сіно, кореневище
9.	Чина весняна	<i>Lathyrus vernus</i>	трава, сіно
10.	Щучиник дернистий	<i>Deschampsia caespitosa</i>	сіно
11.	Чорниця	<i>Vaccinium myrtillus</i>	плоди, трава
12.	Бузина чорна	<i>Sambucus nigra</i>	плоди
13.	Брусниця звичайна	<i>Vaccinium vitis-idaea</i>	плоди, трава
14.	Пижмо звичайне	<i>Tanacetum vulgare</i>	трава
15.	Черета трироздільна	<i>Bidens tripartita</i>	трава
16.	Яглиця звичайна	<i>Aegopodium podagraria</i>	трава, сіно
17.	Звіробій звичайний	<i>Hypericum perforatum</i>	трава
18.	Конюшина лучна	<i>Trifolium pratense</i>	трава
19.	Зірочник гайовий	<i>Stellaria nemorum</i>	трава
20.	Квасениця звичайна	<i>Oxalis acetosella</i>	трава, листки
21.	Конвалія звичайна	<i>Convallaria majalis</i>	трава
22.	Костриця велетенська	<i>Festuca gigantea</i>	трава, сіно
23.	Кропива дводомна	<i>Urtica dioica</i>	листки, кореневища
24.	Куничник тростиновий	<i>Calamagrostis arundinacea</i>	трава, сіно
25.	Лисохвіст лучний	<i>Alopecurus pratensis</i>	трава, сіно
26.	Медунка темна	<i>Pulmonaria obscura</i>	трава

4.2. Визначення запасів недеревної сировини

Метою даного розділу є визначення запасу потенційних, екологічно доступних, мобільних та економічно доступних природних недеревних ресурсів у Національному природному парку «Бойківщина».

Поділ ресурсів на категорії здійснюється відповідно до еколого-економічної класифікації проф. Синякевича І.М. [57].

Екологічно доступні (тобто доступні за екологічними критеріями) ресурси – це частина потенційних, яку можна використати, не завдаючи при цьому шкоди довкіллю.

Мобільні ресурси – це ті, які можна реально використати після втрати частини ресурсів при добуванні і транспортуванні та за вирахуванням ресурсів, експлуатація яких є неможливою через інші технологічні обмеження. Економічно доступні (тобто доступні за економічними критеріями) ресурси – це ті, експлуатація яких є економічно ефективною (прибутковою).

Для визначення запасів основних ягідних, кормових, лікарських, медоносних рослин використовуємо літературні дані. При цьому розрізняють біологічний і експлуатаційний запас, який становить 40% від біологічного. Біологічний запас – це запас трав'яної сировини, що проростає на площі даної території. Експлуатаційний запас – це запас сировини, що є доступним для їх заготівлі.

Розрахунок запасів лікарських і технічних рослин, ягід та грибів здійснюється з використанням додатків 2,3,4 Методичних вказівок [32] та представлено у таблицях 4.3; 4.4.

Площа ділянок, вкритих лікарськими рослинами, та площа ягідників приймаються в розмірі до 30% від площі лісового фонду, грибних місцезростань – 10%.

Площа лісових угідь господарської і рекреаційної зони Парку складає 3591 га згідно матеріалів лісовпорядкування станом на 01.01.23 р. Процент проективного вкриття становить для рослин та ягід – до 40%, для грибів – до 20%. Експлуатаційні (екологічно доступні) ресурси становлять 50% від біологічного запасу ягід і 30% від біологічного запасу грибів.

Розрахунок запасів деяких видів лікарських, кормових, медоносних
рослин

Види рослин	Види сиро-вини	Площа ділянки		Відсоток проекту вного вкриття / площа, га	Біологічний запас (потенційні ресурси)		Експлуатаційний запас (екологічно доступні ресурси)	
		% від площі лісового фонду	га		Питомий, кг/га	загальний, т	% від біологічного	загальний, т
звіробій звичайний	лікарська	30	1077	40/431	1200	517,200	30	155,160
пижмо звичайне	лікарська	30	1077	40/431	700	301,700	30	90,510
череда трироздільна	лікарська	30	1077	40/431	310	133,610	10	13,361
кульбаба лікарська	кормова	30	1077	40/431	650	280,150	50	140,075
конюшина лучна	кормова	30	1077	40/431	840	362,040	50	181,020
буркун лікарський	медоносна	30	1077	40/431	980	422,380	30	126,714
гадючник звичайний	медоносна	30	1077	40/431	790	340,490	20	68,098
волошка лучна	медоносна	30	1077	40/431	570	245,670	50	122,835
підбіл	медоносна	30	1077	40/431	850	366,350	50	183,175
Разом						2667,89		1080,948

Розрахунок запасів ягід і грибів

Види ягідних рослин і грибів	Площа ділянки		Відсоток проектного вкриття / площа га	Категорія врожаю	Біологічний запас (потенційні ресурси)		Експлуатаційний запас (екологічно доступні ресурси)	
	% від площі лісового фонду	га			питомий, кг/га	загальний, т	% від біологічного	загальний, т
Ягоди: суниця лісової (<i>Fragaria vesca</i>)	30	1077	40/431	Середній	100	43,100	50	21,55
калина звичайна (<i>Viburnum opulus</i>)	30	1077	40/431	Низький	50	21,550	50	10,775
ожина сиза (<i>Rubus caesius</i>)	30	1077	40/431	Низький	50	21,550	50	10,775
Разом						86,2		43,1
Гриби: білий (<i>Boletus edulis</i>)	10	359	20/71,2	Високий	75	5,340	30	1,602
лисичка справжня (<i>Cantharellus cibarius</i>)	10	359	20/71,2	Середній	50	3,560	30	1,068
польський гриб (<i>Xerocomus badius</i>)	10	359	20/71,2	Високий	30	2,136	30	0,641
Разом						11,036		3,311

Отже, біологічний запас трав'яної сировини, що проростає на площі даної території складає 2667,89 т, експлуатаційний запас рослинної сировини – 1080,948 т. Біологічний запас грибів становить 11,036 т, доступно для їх заготівлі – 3,311 тони. Біологічний запас ягід суниць, що зростають на даній

площі складають 86,2 тони, проте експлуатаційний запас при невисокій категорії врожайності у даній географічній зоні – лише 43,1 тон.

Таким чином, беручи до уваги прагматичні аспекти діяльності Національного природного парку «Бойківщина» в контексті збалансованого розвитку можна надавати доступ до послуг природних лісових екосистем Прикарпаття.

ВИСНОВКИ

Із опрацьованих літературних джерел за темою бакалаврської дипломної роботи встановлено, що у лісах, які на даний час є приналежними до НПП «Бойківщина», завжди традиційним було використання дарів лісу місцевим населенням завдяки значному розповсюдженню різних видів їстівних грибів і дикорослих ягід. Оскільки на території Парку добування ряду недеревних ресурсів є незаконним, проте кожна людина для власних потреб може збирати у лісі ягоди, гриби, лікарські рослини без завдання шкоди навколишньому середовищу.

Загалом при площі 3591 га лісових угідь господарської і рекреаційної зони, при господарській заготівлі для місцевого населення є можливість запасати рослинну сировину, ягоди та їстівні гриби.

Нашими обчисленнями встановлено, що біологічний запас грибів (білих, лисички справжньої, польського гриба) становить 11,036 т, доступним для їх заготівлі є 3,311 тони. Біологічний запас ягід суниць, калини і ожини, що зростають на даній площі складають 86,2 тони, проте експлуатаційний запас при невисокій категорії врожайності у даній географічній зоні – лише 43,1 тон.

За матеріалами публікацій та натурних обстежень наукового відділу Парку встановлено, що видовий склад трав'яних рослин Парку складає 174 види, з них 26 видів можливо використовувати як кормову сировину. Біологічний запас трав'яної сировини, що проростає на площі даної території складає 2667,89 т, експлуатаційний запас рослинної сировини – 1080,948 т.

В угіддях НПП «Бойківщина» спеціальне використання лісових ресурсів при здійсненні побічних лісових користувань (заготівля дикорослих плодів, горіхів, грибів, ягід, лікарських рослин, розміщення пасік, заготівля сіна, випасання худоби) і заготівлі другорядних лісових матеріалів (заготівля живиці, пнів, лубу та кори, деревної зелені та деревних соків) у 2024 році не проводилася та до кінця поточного року не планується. А з тим НПП шляхом залучення місцевих громад може надати доступ на використання лісових

ресурсів. Таким чином, будуть забезпечені законні права місцевого населення у межах рекреаційних ділянок Парку. Окрім того, це потрібно для збереження або підвищення можливої економічної життєздатності та отримання широкого спектра соціальних та екологічних вигод.

РЕЦЕНЗИЯ

на бакалаврську роботу студента гр. ДЕС.131 Бузи Миколи Степановича
напряму підготовки 101 «Екологія»
Національного лісотехнічного університету України
на тему «: **Визначення запасів недеревної сировини в лісових угіддях НПП
«Бойківщина»**»

Актуальність розробленої бакалаврської роботи обумовлена специфікою діяльності Національних природних парків та можливості отримання недеревної продукції з лісових угідь. Дані бакалаврської випускної роботи відповідає поставленому завданню.

У роботі описано природно-кліматичні умови місцевості НПП «Бойківщина». Вивчено лісові насадження на території НПП. Описано лучно-трав'яні угруповання району та завершеність Українських Карпат. Досліджено наявність деяких видів лікарських, кормових, медоносних рослин. Здійснено розрахунок запасів ягід і грибів.

Встановлено, що видлий склад трав'яних рослин Парку складає 174 види, з них 26 видів можливо використовувати як кормову сировину. Біологічний запас трав'яної сировини, що отримується на площі даної території складає 2667,89 т, експлуатаційний запас рослинної сировини – 1080,948 т. В угіддях НПП «Бойківщина» спеціальне використання лісових ресурсів при здійсненні рубових лісових користувань (заготівля дикорослих плодів, горіхів, грибів, ягід, лікарських рослин, розніщення пасти, заготівля сіна, випасання худоби) і заготівля другорядних лісових матеріалів (заготівля жовці, в'юн, зубу та кори, деревної зелені та деревних соколів) у 2024 році не проводиться та до кінця поточного року не планується. А згідно НПП шляхом залучення місцевих громад може надати доступ на використання лісових ресурсів. Таким чином, будуть забезпечені заповідні цінності місцевого населення у межах рекреаційних ділянок Парку. Окрім того, це потрібно для збереження або підвищення місцевої економічної життєздатності та отримання широкого спектра соціальних та екологічних вигод.

Текст пояснювальної записки викладено на 55 сторінках, ілюстровано 4 таблицями, 4 рисунками та Додатками на 12 сторінках. Зроблено посилання на 68 використаних джерел.

Структура пояснювальної записки включає наступні розділи: Вступ; Розділ 1. Літературний огляд на тему дипломної бакалаврської роботи; Розділ 2. Природно-кліматичні умови району дослідження; Розділ 3. Загальна характеристика господарства НПП; Розділ 4. Визначення запасу доступних природних недеревних ресурсів у Національному природному парку; 5. Висновки; 6. Список використаних джерел; 7. Додатки.

Бакалаврська робота відзначається якісним оформленням, логічним викладом пояснювальної записки, детальним застосуванням ілюстративного матеріалу та носить прикладний характер. Пояснювальна записка оформлена згідно з вимогами.

На основі бесіди з дипломантом та ознайомства з бакалаврською роботою вважаю, що Бузи Микола Степанович достатньо добре підготовлений як фахівець.

Дипломну роботу оцінюю на «відмінно», а її автор – Бузи Микола Степанович заслуговує на присвоєння кваліфікації бакалавр спеціальності 101 «Екологія».

Рецензент – доцент кафедри
ландшафтної архітектури,
садівно-паркового господарства та
урбаністики, к. с.-г.

І. В. ШУКЛА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІСОТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ

79057, м. Львів, вул. Генерала Чупринки, 103
e-mail: nltu@ukr.net

тел. (032) 237-80-94
http://www.nltu.edu.ua

ЕКСПЕРТНИЙ ВИСНОВОК 8968
про перевірку на наявність академічного плагіату

Комісія із запобігання та виявлення академічного плагіату, яка створена наказом ректора від 03 серпня 2023 року № 213, перевірили роботу

Будзи Миколи Степановича
(ПІП автора)

на тему: "Визначення запасів недеревної сировини в лісових угіддях НПП «Бойківщина»", на підставі результатів перевірки за допомогою програмно-технічних засобів, що провели порівняльний аналіз поданих матеріалів з наявними у їх базі текстами і встановили 6% запозичень, прийшла до такого висновку:

встановити оригінальність роботи 94 %.

12.12.2024

(дата перевірки роботи)

13.12.2024

(дата прийняття висновку)

Голова комісії із запобігання та
виявлення академічного плагіату

Василь ЛАВНИЙ